

Supplementärartikel nummer 6:

Källan till Paulus evangelium

Idén om ”mottagande” (*paralambano*) i 1 Kor 15:3, 11:23 och Gal 1:12

Av Earl Doherty

En apostels kall

Paulus lever i en värld av gudomlig uppenbarelse. Han rör sig i vitt skilda kretsar med apostlar som predikar om Kristus. Ingen av dem visar dock tecken på att härleda sin befogenhet eller kunskap om denne gudomlige Kristus till en person som skulle ha varit verksam på jorden, eller till en grupp av apostlar som skulle medverkat i och bevittnat sådan verksamhet. Som jag diskuterade i min första supplementärartikel, ger varken Paulus eller någon annan författare i Nya Testamentets brev oss bevis för en apostolisk tradition, eller att någon skulle ha känt Jesus personligen. Påfallande är att det sistnämnda saknas när Paulus omnämner Jerusalem apostlarna, med vilka han hade viktiga dispyter; och att det saknas i hans diskussioner om vem som skall anses vara en legitim apostel.

I Första Korintierbrevet 9:1 frågar Paulus klagande: "Är jag inte apostel? Har jag inte sett Jesus, vår herre?" Det som för Paulus verkar känneteckna en riktig apostel är mottagandet av verkliga visionära uppenbarelser och myndighet från Gud. I Andra Korintierbrevet 10 - 12 försvarar Paulus sitt apostlaskap och jämför sig med ej namngivna rivaler (de är inte från Jerusalemgruppen) som konkurrerar om korintiernas lojalitet: "Om någon är säker på att han tillhör Kristus, då bör han också göra klart för sig att liksom han tillhör Kristus gör också jag det." (10:7) Och han fortsätter i 11:4 att uppenbara källan till alla konkurrerande budskap och anspråk på legitimitet:

"Ty om någon kommer och förkunnar en annan Jesus ... om ni får en annan ande än den ni en gång fick eller ett annat evangelium än det ni tog emot ..."

Paulus är verksam i en värld av mottagna uppenbarelser från Gud, där det finns självutnämnda apostlar som får kunskap om Kristus, och formulerar sina egna tolkningar av honom, genom Anden.

Då Paulus argumenterar för legitimiteten i sin ställning, ställer han aldrig frågan på det här sättet: "Ja, jag vet att andra utnämndes av Jesus under hans jordiska verksamhet, men det sätt jag blev kallad på är precis lika mycket värt..."

Om det funnits något som att vara utvald av Jesus, kan vi då tro att detta, eller en länk till dem som förordnats, inte skulle ha varit den ständiga måttstocken med vilken alla apostlar mättes? Kunde Paulus verkligen ha ignorerat en dylik norm i de debatter han deltog i gällande apostlars legitimitet? I själva verket förkastar Paulus i sina argument hela idén om att det skulle finnas brister i hans behörighet. Innebörden av 1 Korintierbrevet 9:1 är att, eftersom Paulus "sett" Herren visionärt, och detta betraktas som en legitimering av hans apostlaskap, är legitimiteten hos de andra, med vilka han jämför sig, baserad på samma måttenhet dvs visionära uppenbarelser. Detta inkluderar apostlarna i Jerusalem.

Att detta är den allmänna normen framgår tydligt av 2 Korintierbrevet 10:18 där Paulus förklarar: "Den som rekommenderar sig själv är inte att lita på, bara den som Herren

rekommenderar." Det finns inget påstående om en separat auktoritetsgrund eller företrädare som baseras på att ha känt eller blivit utvald av Jesus på jorden. Här refererar "Herren" till Gud (jfr 3:4-6) vilket överensstämmer med det sätt på vilket Paulus vanligen uttrycker sig, gällande hans kall att predika evangeliet. Legenderna om den dramatiska händelsen på vägen till Damaskus i Apostlagärningarna har så starkt trängt in i kristet medvetande, att det kommer som en överraskning att Paulus ingenstans hänvisar till en sådan händelse. (Notera att Paulus Kristusvision nämnd i 1 Kor 15:8 inte är beskriven som en konverteringsupplevelse, och att händelsen på vägen till Damaskus är anmärkningsvärt frånvarande, i hans referens till "syner och uppenbarelser" i 2 Kor 12: 1f.)

Paulus berättar faktiskt ständigt för oss att det var Gud som kallade honom till apostel. I 1 Kor 1:1 är det "Guds vilja" som lett honom till att predika. I Tess 2:4 har "Gud ... funnit" honom "värdig...". Det är Gud, i 2 Kor 3:6, som gjort Paulus behörig att dela ut hans nya förbund, Guds handlingar som gjorde honom till hedningarnas apostel i Gal 2:8 (Samma Guds handlingar som gjorde Petrus till judarnas apostel!). När det gäller hans kunskap om Kristus, talar Paulus om för sina läsare i Gal 1:16 att det var Gud som uppenbarade sin son för honom, och inte Jesus som uppenbarade sig själv.

Även de oäkta Paulusskribenterna uttrycker sig på samma sätt. Det är "det uppdrag som Gud har gett mig" i Kol 1:25. Paulus förordnades "genom Guds vilja" i Ef 1:1, i 3:7 är han "tjenare ... efter gåfwan af den Guds nåd, som har blifwit mig gifwen efter hans magts werkan" [Bibeln, Stockholm 1887]. När än alla dessa passager skrevs så är det svårt att föreställa sig att författarna hade några föreställningar om att Jesus kallat eller utvalt apostlar, varken på jorden eller ens genom de andliga kanalerna. Paulus utesluter faktiskt helt en sådan idé, i 1 Kor 12:28: "Och Gud har i församlingen satt först och främst några till apostlar...". Författare som hade evangeliernas bild framför sig kunde omöjligen ha skrivit något sådant.

Det evangelium som Paulus och andra apostlar predikar, påstås heller aldrig ha sin grund i Jesus, eller dennes gärning. Paulus hänvisar ständigt till "Guds evangelium" (Rom 1:1, 1 Tess 2:2); 1 Pet 4:17 fördömer "dem som inte vill tro på Guds evangelium". Emellanåt är Kristus *objektet* för evangeliet (1 Tess 3:2) men dess källa är genomgående Gud själv, som meddelar sig med apostlar som Paulus genom Guds Ande.

"Är det kanske från er som Guds ord har utgått, och är det bara till er som det har kommit? Om någon tror sig vara profet eller ha andegåvor skall han veta att vad jag skriver till er är Herrens bud. Den som inte erkänner detta blir själv inte erkänd."/1 Kor 14:36-38

Ett evangelium av största betydelse - "ett huvudstycke"

Ett fåtal meningar före de ovanstående verserna från 1 Kor hittar vi den passage vilka många anser är den viktigaste i alla Paulus brev. I 1 Kor 15:3-8 framlägger Paulus sitt grundevangelium, följt av en lista med "framträdanden" som den uppståndne Kristus gjort för olika personer i Jerusalem, kulminerande i Paulus egen, likartade upplevelse. Varifrån fick Paulus all denna information?

Låt oss först ta en förberedande titt på verserna 3 till 8, och få en känsla av deras struktur, och de beståndsdelar som passagen utgörs av:

3. Jag meddelade eder ju såsom ett huvudstycke vad jag själv hade undfått att Kristus dog för våra synder, enligt skrifterna,

4. och att han blev begravnen,
och att han har uppstått på tredje dagen, enligt skrifterna, [Bibeln 1917]
5. Och att han wardt sedd (*ophthe*) af Kefas, sedan af de tolf.[Bibeln, Stockholm 1887]
6. Sedan wardt han sedd af mer än fem hundra bröder på en gång,
af hwilka de flesta ännu lefwa, men några äro afsomnade.
7. Derefter wardt han sedd af Jakob, och sedan af alla apostlarne.
8. Allra sist wardt han ock sedd af mig [Bibeln, Stockholm 1887]
som är att likna vid ett ofullgånget foster [Bibeln 1917]

Vid första anblicken kan denna passage delas in i tre delar (de tre indragen ovan)

- (i) den introducerande raden (vers 3a)
- (ii) Kristusevangeliets tre element: död, begravning och uppståndelse (verserna 3b och 4)
- (iii) verserna 5 till 8, vilka räknar upp "synerna" (*opthe* är en imperfekt [*aorist*] passiv form av verbet *horao*, att se, vilket här i betydelsen "att bli synlig för, att uppenbara sig för, att bli sedd utav").

En av de främsta utmaningarna vid analys av denna passage, något som vetenskapsmän länge insett, är att bestämma relationen mellan delarna två och tre. Som meningen är uppbyggd (det är en enda mening på grekiska) så verkar allt följa huvudverbet "undfått"/mottagit i vers 3a. Men har alla element som följer samma vikt och betydelse?

Låt oss se tillbaka på verserna 1 och 2, vilka leder till denna passage. Där säger Paulus till korintierna:

"Bröder, jag vill påminna er om evangeliet som jag förkunnade, som ni också tog emot, på vars grund ni står och genom vilket ni blir räddade. Jag vill påminna er om orden i min förkunnelse - den håller ni väl fast vid, annars var det bortkastat att ni kom till tro."

Då vi till dessa meningar lägger frasen i vers 3a, "såsom ett huvudstycke", inser vi att Paulus hänvisar till ett budskap, en doktrin, vilken hos honom är så central, att han anser att frälsningen vilar på denna doktrin. Det borde omedelbart stå klart att all information som följer på "meddelar" i vers 3 inte rimligen kan vara av lika stor vikt. Att korintiernas tror på att Paulus faktiskt sett Kristus, eller att femhundra av bröderna också gjort så, kan knappast anses vara avgörande för deras frälsning, och inte heller kan man anse att Paulus ansåg detta. Några har faktiskt tyckt att det är tämligen motbjudande att hävda att något av uppenbarandena skulle ha samma rang som påståendena om Kristus, att de var likvärdiga delar av Paulus "huvudstycke". Det måste finnas en skiljaktighet i betoning och karaktär, hos det som kommer före och det som kommer efter, "och att" som vers 5 börjar med.

Kan man se de två uppsättningarna av information, Kristusevangeliets tre element samt listan över uppenbaranden, som en logisk ordningsföljd i Paulus tankar, där alla har en viss vikt? (Vi kan ta i beaktande att båda tidigare hade berättats för korintierna och att Paulus väljer att påminna dem om bägge.)

Om man beaktar hur Paulus vanligtvis använder termen "evangelium" - som något han tagit emot från Gud genom Anden, ett budskap förkunnat av hans tids apostlar var och en enligt den uppenbarelse han hävdar sig ha haft - skulle den andra uppsättningen information knappast passa i denna kategori. Men ändå skulle Paulus kunnat anse det vara ett viktigt element i det han har berättat för korintierna. För honom (oavsett anledningen till att listan ursprungligen formar en enhetlig tradition, om den är från tiden före Paulus) skulle den kanske vara ett "styrkande" material, ett vittnesmål om sanningen i själva evangeliet, eller måhända en fingervisning om Kristi makt och närvaro, som dylika doktriner vittnade om.

Det är allmänt känt att då självutnämnda profeter, moderna evangelister inkluderade, hävdar sig tala med Guds röst, så stödjer och rättfärdigar de utan undantag sina påståenden med en hänvisning till personliga erfarenheter av sin gud och till mirakler eller underverk de känner till eller själva varit med om. Även om andra motiv kan ha varit inblandade i Paulus uppräknning av alla dessa uppenbarelseerfarenheter, kan behovet av att "styrka" doktrinen mycket väl ha varit huvudanledningen till att han inkluderat dem i denna påminnelse. Han kan ha velat betona att de är viktiga, även om de inte är i paritet med själva evangeliet, eller är centrala för frälsningen.

Ytterligare en observation måste göras när det gäller uppenbarelselistan. Det finns inget som tyder på att de, såsom Paulus uppfattade det, inte skulle vara av samma karaktär. Och då varken Paulus själv, eller någon i hans ställe till dags dato, hävdar att Paulus "syn" av Kristus skulle vara något annat än en vision av en andlig figur, så måste detta innebära att Paulus anser att de andra uppenbarandena hör till samma kategori. Med andra ord var de alla uppenbarelseupplevelser; ingen av dem ansågs vara möten med den kroppsligt uppståndne Jesus från Nasaret. (Detta har nyligen erkänts av moderna liberala forskare som Jesus Seminariet och John Shelby Spong.) I det språk Paulus använder ligger faktiskt just den betydelsen. Den innebörd vi vanligtvis lägger i ordet "vision" kan här vara för kraftfull. I en studie av ordet *opthes* betydelse här, påpekar *Theological Dictionary of the New Testament* (vol. V, s. 358) att ordet i denna kontext är en teknisk term för att vara "i en uppenbarelse närvaro som sådan, utan referens till varseblivningens natur". Med andra ord behöver "wardt sedd" inte hänvisa till en faktisk sinnlig eller mental förnimmelse. Istället kan det helt enkelt ha varit "ett möte med den uppståndne Herren som visade sig ... de erfor hans närvaro". Om vi här har att göra med en upplevelse av Kristus "närvaro", snarare än en fullt utvecklad hallucinatorisk vision, så kan det vara lättare att acceptera att så många individer, och även stora grupper, kunde föreställa sig ha haft en sådan erfarenhet.

Det kan vara möjligt att Paulus i 15:5-8 inte beskriver någonting annat än en serie av upplevelser där många människor, de flesta inom en grupp som redan bildats för religiösa syften, kände en övertygelse i tron på den andlige Kristus, upplevelser som mycket väl kan ha förstärkts i den muntliga traderingen.

Jag kan i förbigående påpeka att detta inte bara utesluter påsken som en historisk verklighet; det innebär också att det inte finns någon nödvändig kronologi mellan Jesu "uppståndelse" och listan över visioner, faktiskt inget samband i ordningsföljd alls. Döden och uppståndelsen (och även "begravningen", även om det har föreslagits, exempelvis av Jean Héring, att denna fras kanhända är ett senare tillägg) kan vara helt mytologiska, uppenbarade genom de heliga skrifterna; Paulus upprepade fras "enligt skrifterna" kan tolkas så. Vid tiden för rörelsens begynnelse upplevde dessa människor helt enkelt att de hade en uppenbarelse av eller om Kristus och dennes aktivitet i andesfären.

Mottagande och överföring

Men vi har hittills hoppat över den viktigaste - och mest omstridda – passagen i 1 Kor, och att analysera den kommer att föra oss utanför detta kapitel, och även utanför detta brev. Se på vers 3a igen:

"Jag meddelade (*paredoka*) eder ... vad jag själv hade undfått (*parelabon*)"

Det första verbet är på grekiska en imperfektform (*aorist*) av *paradidomi*: att överrätta, att skicka vidare, att överlämna; det andra verbet är en imperfektform av *paralambano*: att mottaga, ta över, lära sig eller vidkännas. Kommentatorer har helt rätt när de påpekar att dessa ord ofta, t.o.m. vanligen, är de språktermer som används för att uttrycka ett mottagande och överlämnande av en tradition, ett överfört arv längs en mänsklig kedja av undervisning. Denna betydelse gäller otvivelaktigt för passagens första verb. Paulus låter sin kunskap gå vidare till korintierna, samt till alla andra han predikar för. Men gäller detta det andra verbet, "undfått"?

En granskning av denna fråga innefattar flera sammankopplade delfrågor. En första svårighet uppstår om vi, likt flertalet tidigare och nuvarande kommentatorer (vilka utgår från bilden i evangelierna), påstår att "undfåendet/mottagandet" refererar till Paulus mottagande av sina doktriner och information ifrån andra, från apostlar före honom, som förmodats ha känt Jesus!

Svårigheten består i att detta skulle göra vers 8 till nonsens. Som nämnts ovan så verkar listan över uppenbaranden vara av samma typ, inklusive Paulus egna. Men om Paulus talar om saker han lärt sig ifrån andra, så skulle dessa knappast omfatta hans egen upplevelse av Kristus. Detta problem är emellertid inte så allvarligt, då man inte behöver ta Paulus påståenden strikt bokstavligt, vilket jag argumenterat för ovan och strax kommer att utveckla.

Men huvudproblemet är definitivt allvarligt. Utöver att diskutera det specifika verb som används och alla påståenden om vad det vanligen betyder, måste vi jämföra med vad Paulus uttrycker i två skilda passager; den i 1 Kor 15:3 och den andra i Gal 1:11-12:

"Jag försäkrar er, bröder: det evangelium som jag har förkunnat är inte något mänskligt påfund.

Jag har inte fått (*parelabon*, från *paralambano*) det från någon människa, ingen har lärt mig det, jag har fått det genom en uppenbarelse av Jesus Kristus."

Paulus kunde inte vara tydligare. Evangeliet han predikar är inte något som överförs via mänskliga kanaler. Han "har inte fått det från någon människa". Om verbet "(und)fått" i 1 Kor 15:3 representerar något sådant, så är påståendena i de bägge passagerna direkt motstridiga. Efter detta lidelsefulla tillkännagivande i Galatierbrevet, är det inte troligt att Paulus skulle ändra sig helt och säga till korintierna att han de facto fick evangeliet "från någon människa".

Vissa forskare har tidigare försökt kringgå denna oförenlighet. De hävdar att Paulus måste ha tänkt på två olika evangelier då han skrev de båda passagerna, eller att det måhända handlar om olika tolkningar eller betoningar. Men själva orden medger inga sådana nyanser. Det angivna evangeliet i 1 Kor 15:3-4 är ganska viktigt stoff, i själva verket sådant som är

grundläggande för frälsningen. I Galaterbrevet är "evangeliet" inte uttalat, men språkets nakenhet avslöjar att Paulus talar om sitt grundbudskap från de föregående verserna. Där varnar han galaterna (v. 6) för att vända sig bort och följa "... ett annat evangelium" och förklarar: "Men om någon ... skulle förkunna ett annat evangelium än det jag har förkunnat för er - förbannelse över honom!" Tillsammans med verserna 11-12 kan detta knappast vara annat än det grundbudskap om den döde och uppståndne Kristus, som Paulus förkunnar i 1 Kor 15:3-4.

Vi har rätt att anta att Paulus med stor sannolikhet är mycket konsekvent i sina påståenden gällande källan till sitt evangelium, nämligen att han fått det genom uppenbarelser, oavsett vilka verb han använder. Det otvetydiga och lidelsefulla tillkännagivandet i Galaterbrevet måste få bestämma betydelsen av 1 Kor 15:3.

Som vi såg i den tidigare delen av denna artikel, så är en sådan tolkning i perfekt samklang med allt vad Paulus säger och med tidsandan och dynamiken hos den tidiga kristna predikorelsen. Vi noterade den totala frånvaron av en apostolisk tradition och frånvaron av någon som helst information eller bemyndigande som överförts i en kedja tillbaka till Jesus själv.

I stället kommer alla apostlarnas doktriner och kunskap om Kristus genom Anden, via uppenbarelser från Gud. Det är Gud som kallat Paulus, Gud som tillhandahållit evangeliet om sin Son. Kom ihåg att Paulus, strax före passagen i 15:1-4, i otvetydiga termer har talat om gudomlig kommunikation: "Är det kanske från er som Guds ord har utgått, och är det bara till er som det har kommit?" (14:36) Med sådana tankar i bakhuvudet anar vi vilken källa Paulus talar om då han direkt därefter tillkännager det frälsande evangelium han har "undfått".

För att säkra denna slutsats måste vi dock kunna se att det verb Paulus använder sig av, *paralambano*, är kompatibelt med idén om gudomlig uppenbarelse. Två beaktanden säger oss att så är fallet. Det första är hur Paulus använder verbet i Galaterpassagen. Låt oss än en gång ta en titt på nyckelversen 1:12:

"Jag har inte fått (*parelabon*) det (evangeliet) från någon människa, ingen har lärt mig det, jag har fått det genom en uppenbarelse (*apokalypseos*) av/om Jesus Kristus."

Paulus krånglar till det något lite för oss, eftersom han inte upprepar verbet i den sista frasen. Men så gör vi lite till mans både i tal och skrift, och när vi gör det, så är det underförstått att vi i tystnad lägger till det verb vi precis använt, och inget annat. Det underförstådda verbet i den sista frasen ovan, kan inte vara verbet "lära" som föregår det, då detta skulle strida emot idén om uppenbarelse (*apokalypseos*). Då återstår den mest naturliga tolkningen av "jag har fått det genom en uppenbarelse av Jesus Kristus", nämligen att verbet "fått" (undfått) är samma verb som Paulus använde i meningens första fras, "Jag har inte fått det från någon människa". Det är också så de flesta kommentatorer och översättare tolkar det. Således har Paulus i denna enda mening använt verbet *paralambano* både i betydelsen att mottaga en vidareförd tradition, och att ha mottagit en uppenbarelse.

Det andra beaktandet, som visar att *paralambano* överensstämmer med idén om en gudomlig uppenbarelse är ordets användning i den vidare grekisk-romerska världen. Så långt tillbaka som hos Schweitzer har det erkänts att "I mysteriernas språk kännetecknar *paralambano* och *paradidomi* mottagandet och kommunikationen som undfått i mysterierna" (*The Mysticism of St. Paul*, ET ed. 1956, s. 266). Men att hävda (som Schweitzer och andra gör), att Paulus här inte är påverkad av hellenistiskt språkbruk är att försöka göra en sanning av något som

inte bevisats. Det går faktiskt emot det sunda förnuftet, då Paulus själv var diasporajude, och knappast skulle kunna leva ett liv isolerat från hellenistiska tankar och uttryck.

Även i rabbinskt språkbruk, vilket man ofta återoppar, är idén om "undfående" inte alltid begränsat till att gälla idén om lärdom som överförts genom mänskliga kanaler. I "*Paulus och hellenismen*" (s. 91-2) bemöter Hyam Maccoby Joachim Jeremias argument om att *paralambano* motsvarar det hebreiska "*qibel*", ett ord vilket alltid refererar till mottagande/undfående som en del av en överförd tradition. Maccoby bevisar att så inte är fallet genom att citera Mishna: "Moses undfick (*qibel*) Toran från Sinai." Här används "undfå" i betydelsen ett direkt mottagande ifrån gudomligheten själv. Det verkar alltså som att det inte finns något som står i vägen för att tolka "(und) fått/mottagit" i 1 Kor 15:3a som att Paulus evangelium skulle vara en produkt av en mottagen uppenbarelse från Gud, baserad på Paulus studier av Skriften, precis som han själv fastslår två gånger.

Någon kanske pekar på några rader längre fram i vers 11, där Paulus säger: "så är det vi förkunnar, och så är det ni har lärt er att tro". Men det finns inga problem med denna passage. Bara för att vissa andra predikar en doktrin om Kristus som liknar Paulus egen, betyder inte det att Paulus har fått doktrinen från dem. Om alla kristna missionärer är beroende av gudomliga uppenbarelser (de som drar samma slutsatser har läst samma passager i Skriften), kan Paulus hävda sin egen personliga kanal i detta avseende. Och han kan mycket väl ha haft sin egen variant av det som andra predikar. "Dö för synden" kan ha varit en specifik Paulus-tolkning av det frälsande syftet med den andlige Kristus död.

Evangeliet och uppenbarandena

Nu kan vi åter utvärdera hela passagen, från vers 3 till 8. Låt oss repetera dem här:

3. Jag meddelade eder ju såsom ett huvudstycke vad jag själv hade undfått: att (*hoti*) Kristus dog för våra synder, enligt skrifterna,
4. och att (*kai hoti*) han blev begravnen, och att han har uppstått på tredje dagen, enligt skrifterna,
5. och att (*kai hoti*) han visade sig för Cefas och sedan för de tolv.
6. Därefter visade han sig för mer än fem hundra bröder på en gång, av vilka de flesta ännu leva kvar, medan några äro avsnodade.
7. Därefter visade han sig för Jakob och sedan för alla apostlarna.
8. Allra sist visade han sig också för mig, som är att likna vid ett ofullgånget foster.

Tidigare noterade vi att om "undfått/mottagit" tolkades som en tradition som förts vidare, så uppstod problem med vers 8, eftersom Paulus uppenbarelse inte passar ihop med en sådan betydelse. Vi skulle också få problem om "undfått" antas referera till en gudomlig uppenbarelse, då en sådan betydelse inte kan inkludera Petrus och de andras visioner, eller ens Paulus egen. Informationen i vers 5 – 7 kan knappast ha nått Paulus genom en uppenbarelse.

Men som vi har slagit fast skiljer sig "listan" med uppenbarelser (vers 5 – 7) kvalitativt från det som står innan, eftersom Paulus eget evangelium om Kristus, som tro "genom vilken ni blir frälsta" (vers 2) har en helt annan tyngd. Om något slags avslutning finns i Paulus tanke efter vers 4, kan vi fram till och med denna vers utan problem tolka "undfåendet" som refererande till en gudomlig uppenbarelse.

Kan vi gå vidare med ett sådant resonemang? Det första intrycket vi får av texten är att de olika utsagorna hänger ihop. Det står ju faktiskt "och att" (*kai hoti*) tydligt i början av vers 5, precis på samma sätt som *kai hoti* i de tidigare verserna, så att en känsla skapas av att "undfåendet", som styr evangeliets utsaga, fortsätter att styra resten av passagen. Om vi avvisar idén om att något kan ha hänt vid en skriftöverföring, kanhända ett missförstånd gjort av en senare kopierare, vilket ledde till en korrigering (något som på intet sätt är omöjligt), så står vi inför en motsägelse. Men jag tror att det finns en enklare förklaring.

En sak måste man tänka på då man analyserar Paulus brev, någonting som är lätt att förbise då man försöker komma åt vad en brevskrivare menar och vad han har för intentioner. Vi kan mycket väl anta att de flesta av Nya Testamentets brev inte är omsorgsfullt konstruerade avhandlingar. (Hebréerbrevet är ett anmärkningsvärt undantag, och möjligen delar av Romarbrevet, och kanske också Efesierbrevet.) Och Paulus skrev inte breven själv; han dikterade dem till en skrivarkompanjon. (En av dessa, en viss Tertius, lägger till sin egen hälsning vid slutet av Romarbrevet).

Hur kan det ha gått till då Paulus dikterade? Vem vet - kanske var det i slutet av en lång och arbetsam dag. Kanhända fanns det distraherande händelser runtomkring. Kanske tog Paulus sig ett bad. Att anta att varje passage i breven är omsorgsfullt övervägda med total klarsynthet och tankereda är högst oralistiskt. Paulus skulle kunna ha anmodat sin skrivare att läsa upp vissa passager eller till och med hela brevet, men då skrivelsen gjordes på löpande papyrusrulle, så är det inte troligt att Paulus, utom under extrema omständigheter, skulle ha sagt "Gör om den där delen - jag uttryckte inte saker tillräckligt korrekt". Kanske kontrolläste man inte alls.

Vi kan således förvänta oss vagheter i meningsuppbyggnaden och idéernas ordningsföljd, och faktiskt finns det tydliga tecken på sådana "sliranden på vägen". (Den stympade meningen i Gal 2:6 är ett bra exempel) Vad för sorts sliranden kan ha uppstått i denna passage - 1 Kor 15?

- 3 Jag meddelade eder ... vad jag själv hade undfått:
att Kristus dog för våra synder, enligt skrifterna,
- 4 och att han blev begravnen,
och att han har uppstått på tredje dagen, enligt skrifterna,
- 5 och att han visade sig för Cefas ... (etc.)

I denna tankekedja är det verbet "meddelade" som styr, och verbet "undfått" är sekundärt. Med ordet "meddelade" presenterar Paulus vad han kommer att säga. Han dikterar allteftersom idéerna när honom. Vi kan vara tämligen säkra på att ingen avancerad planering eller "översikt" av brevet gjorts. I de föregående verserna har Paulus talat om det evangelium som han förkunnat, och som skänker frälsning. Då han börjar med vers 3 så är idén främst att påminna korintierna om vad evangeliet var och är, och i början för han också in det faktum att han mottagit det genom uppenbarelse.

Han framlägger sedan evangeliet i dess tre delar. När han nått slutet av vad som nu är vers 4 och skrivaren kommit ikapp honom, kan det falla Paulus in att påminna sina läsare om de visioner som vittnar om evangeliet, om den andlige Kristus makt och närvaro. Dessa erfarenheter av den levande Kristus följer på det styrande verbet "meddelade", för förmodligen har han tidigare berättat för korintierna om sådana visioner. Således kan han medvetet tillägga ännu ett "och att" (*kai hoti*) och fortsätta med vidare information. Han

antingen glömmer eller förbiser att listandet av visionerna inte logiskt följer "undfått", men listan var sekundär, och han skulle knappast ansett denna felformulering vara något problem.

Allting från vers 3b och framåt - evangeliet och de stödjande visionerna - följer en logisk ordning från verbet *paradidomi*; alla var "såsom ett huvudstycke", även om de inte var likvärdiga. "Undfått"-idén har, avsiktligt eller inte, övergivits efter vers 4. Då skrivaren återgav det skrivna för honom (om han gjorde så) kanske Paulus inte märkte felskrivningen eller också brydde han sig inte. Kanhända tvättade han sina fötter just då.

Lös spekulatio? Givetvis. Somliga kanske skulle kalla det något vanvördigt. Men poängen är att snabbt nedräfsade brev som så småningom blir till helig skrift har en tillkomst, och vi kan vara säkra på att den för det mesta är världslig, och ofullkomlig. (I denna argumentering har jag bortsett från den allmänt spridda uppfattningen, att passagerna i 1 Kor, precis som i varje Paulusbrev, kan vara senare inskott eller resultat av skilda redaktionella ändringar. Förvisso verkar första Korintierbrevet, om man ser på dess längd och växlande innehåll, vara, åtminstone delvis, en slutprodukt av en ackumulerad eller sammansatt process.)

En helig måltids lärdom

Då vi väger 1 Kor 15:3 och Gal 1:11-12 mot varandra, och tar i beaktande den bild Paulus genomgående ger i sina brev, framträder en bild av en apostolisk rörelse som uteslutande verkar utifrån gudomlig inspiration. I en sådan kontext kan Paulus användning av verbet *paralambano* mycket väl betyda "mottagit genom uppenbarelse". Denna slutsats genljuder även i en annan viktig passage i 1 Kor, en passage som är lika betydelsefull för vår totala utvärdering av Paulus kristendom.

I 11: 23f finns den enda scen i alla Paulus brev, där han verkar återge en händelse i Jesus från Nasarets liv. Med denna berättelse vill han avråda korintierna från att kivas då de äter och dricker vid sina församlingars gemenskapsmåltider:

23. Ty jag har från Herren undfått detta, som jag ock har meddelat eder: I den natt då Herren Jesus blev överlämnad (de flesta översättningar brukar omskriva detta till "förrådd" eller "arresterad", se nedan) tog han ett bröd
24. och tackade Gud och bröt det och sade: »Detta är min lekamen, som varder utgiven för eder. Gören detta till min åminnelse.»
25. Sammalunda tog han ock kalken, efter måltiden ...

Öppningsraden är väldigt lik den vi undersökte i 1 Kor 15:3, men här är begreppen omkastade. Nu är begreppet "undfått" det primära som styr det åtföljande. Bör vi ge verbet *paralambano* samma betydelse här som i 15:3?

Det finns flera logiska och tvingande skäl till att vi bör göra det.

Även om Jesu ord vid instiftandet av nattvarden kanhända inte är en del av Paulus huvudsakliga "evangelium", så kan vi på goda grunder misstänka att han predikar om Kristus i samma anda som i Gal 1:11-12, d.v.s. Paulus försäkrar att han fått sitt meddelande "icke ... av någon människa". Hans bruk av *paralambano* för att hänvisa till en uppenbarelse några kapitel senare, i 15:3, styrker förvisso en dylik tolkning. Men det finns fler reflektioner vi kan göra.

Först säger Paulus tydligt att han fått detta "från Herren". Om han talar om en tradition som han fått från andra människor, så är Paulus ord ytligt sett ologiska, och även osanna. Om andra apostlar gav honom denna information, de som antogs ha varit närvarande då en sådan scen utspelade sig, då har Paulus inte fått det "från Herren". Genom att tydligt betona att Herren är informationskällan, förnekar Paulus alla mellanliggande mänskliga steg. Dessutom - om dylika traditioner om den sista måltiden cirkulerade i kristna kretsar (Paulus är ensam i Nya Testamentet om att kalla det "Herrens Måltid") och dessa var Paulus källa - vilket intryck skulle då Paulus ge sina läsare om han verkar hävda att han fått kännedom om Jesu ord genom personlig uppenbarelse?

Kanske har en insikt om detta gjort att forskare försökt förklara början av vers 23 på ett annat sätt. Vi kan kalla det "prepositionernas krig".

Ty jag har från Herren undfått (*apo tou kuriou*) ...

Om någon talade om någon annan som den omedelbara, direkta källan, användes på den tidens grekiska oftast prepositionen "*para*". Å andra sidan var prepositionen "*apo*" oftast använd för att beteckna den indirekta, eller yttersta källan till ett stycke information. Om Paulus alltså, säger dessa forskare, hade menat att Jesus överlämnade informationen personligen, så hade han använt *para*. Som det står, med användning av *apo*, hänvisar han till Jesus som upphovsman till dessa ord, som för att säga "dessa ord kom ytterst från Herren själv".

Olyckligtvis för detta argument, var dessa olika språkbruk inte strikta (Se Moulton: *A Grammar of New Testament Greek*, vol. 1 Prolegomena, s. 237). Även Nya Testamentet innehåller *apo* använt på motsatt sätt (Kol 1:7, "Det fick ni lära er av Epafros...", och Matt 11:29, "lära av mig"). Det finns alltså ingen garanti för att korintierna skulle lagt in betydelsen "avlägsen upphovsman" pga av användningen av ordet *apo*, eller att Paulus ens menade detta. Dessutom, om Paulus skulle ha hänvisat till Jesus endast i betydelsen att han var den yttersta informationskällan, så har Paulus påstående en ologisk form. Om han ämnar fortsätta och säga att Jesus sade något, varför föregå detta med ett separat påstående vilket identifierar Jesus som källan till dessa ord? Detta är i bästa fall en klumpig övertydlighet.

Vi måste alltså dra slutsatsen att Paulus säger precis det orden uttrycker, nämligen att denna scen, vilken han tidigare meddelat sina läsare, var produkten av en privat vision eller inspiration kommen från den himmelske Jesus. Så snart detta har erkänts, så är vägen öppen för att betrakta den scen Paulus skapar som en myt sammanlänkad med den andlige Kristus. Denna myt är utformad så att den förklarar (vilket många myter gör) ursprunget till en praxis inom församlingen, eller kopplingen till en äldre praxis. Till samfundsmåltiden, vilken otvivelaktigt härrör från den traditionella judiska tacksägelsemåltiden, har Paulus i en version (liknande den så kallade "Messiasbanketten") vilken har apokalyptiska övertoner (se 11:26), lagt en sakramental betydelse, grundad på en nytolkning av betydelsen av det traditionella brödet och kalken. Denna nya betydelse har som grund en mytisk scen vilken kan vara Paulus egen uppfinning, härrörande från en personligt upplevd uppenbarelse. (Evangeliernas version kan troligen ytterst spåras tillbaka till Paulus.)

(Vi kan också notera att instiftandet av nattvarden saknas i övriga tidiga kristna skrifter, där vi förväntar oss finna det, exempelvis i måltidsbönerna i Didache, kapitel 9 och 10, och i Hebréerbrevet 9:15–22 och även 7:1-3. Se Supplementärartikel nummer 9: Ett offer i himmelen).

Men denna "heliga måltid" med sin sakramental betydelse, är inte av judisk härkomst. Ätandet av köttet och drickandet av gudomens blod - vilken gudom som helst - skulle ha varit frånstötande och blasfemiskt för varje medveten jude, vilket gör det säkert att en historisk Jesus aldrig skulle ha kunnat instifta en dylik rit, eller prackat den på sina efterföljare (se Maccoby, *Paul and Hellenism*, s. 99). Istället är Paulus sakramental myt starkt grekiskt färgad, och hans Herrens Måltid ligger väldigt nära de heliga måltiderna i grekernas kultmysterier, även i ordet som används, *deipnon*.

En sådan måltid betecknade de invigdas förbund med den gud som dyrkades av kulten, och de fick del av hans natur och frälsande gärning - vanligen ett övervinnande av döden på något sätt.

Vi känner till myter som är förknippade med dylika måltider. Sabaziuskulten firade en religiös måltid vilken symboliserade de välsignades himmelska bankett, vilken de invigda kunde se fram emot efter döden. Mithraskulten hade en ursprungsmyt vilken förklarade varifrån den heliga måltiden kom. Efter att Mithras hade slaktat tjuren (den "frälsande gärningen" inom Mithraismen) så träffade han och solguden Helios ett avtal genom att äta brödlimpor tillsammans - några påstår på tjurens eget kött - och de drack ur kalkar som innehöll en blandning av vin och vatten. Gudinnan Isis ansågs personligen ha instiftat de mytiska riter som är förknippade med henne, vilket inkluderade en helig måltid. Ingen av dessa gudar betraktades som historiska gestalter, och deras verksamhet ansågs inte som händelser baserade på historia.

Gällande de "berättande" elementen i vers 23 ("Den natten då herren Jesus blev förrådd/arresterad"), så finns det ingenting som hindrar myter från att utspela sig "på natten", speciellt inte när de handlar om död och offer. Och om den korintiska middagen inmundigades efter solnedgången (Paulus specificerar inte), så är det troligt att också mytens händelser utspelade sig vid denna tidpunkt. Men det kan också vara något som Paulus hämtat ur studier av skriften - så mycket av den tidiga kristna tron kom ifrån skrifterna. Olyckligtvis så ger han oss inga upplysningar, trots att 1 Kor 5:7 sammankopplar Kristus offer med påskan, vars måltid firas efter mörkrets inbrott.

Översättare har en tendens att använda termerna "arresterad" eller "förrådd" (det sista refererar till Judas) då de tolkar "*paradidomi*" i denna del av versen. Detta, vill jag hävda, är styrt av förutfattade meningar grundade på evangelierna. Verbets grundbetydelse är att "överlämna" eller "utlämna", och är en teknisk term i kontexter som handlar om rättvisa eller martyrskap.

I evangeliernas berättelse kan *paradidomi* ha betydelsen arrestera eller förråda (som i Mark 14:21) men det finns ingen anledning att se det på det sättet hos Paulus. Han använder samma verb i Rom 8:32: "Han (Gud) som inte skonade sin egen son utan utlämnade honom för att hjälpa oss alla." Här kan verbet knappast betyda förråda eller arrestera. I Ef 5:2 och 25 är det Kristus som har "utlämnat sig själv för vår skull". Ingen tanke på Judas eller ett arresterande under påskaftonen finns här.

Vi kan även notera att grekiskan har en underlig användning av tidsformer. Verbet "utlämnades"/"överlämnades" (*paredidoto*) står i imperfekt, vilket bokstavligen ger betydelsen "Den natten då herren Jesus höll på att överlämnas". Detta betyder att överlämnandet pågick under hela måltiden! Det verkar knappast som om Paulus kan ha haft evangeliernas scen i tankarna, och forskare som uppmärksammat detta (t.ex. Robertson och Plummer, *International Critical Commentary*, Första Korintierbrevet, s.243) föreslår att

Paulus "innefattar en vidare betydelse" kanske Faderns överlämnande, som i passagen i Romarbrevet. I sanning egendomligt!

Slutsats

Om vi låter Paulus föra sin egen talan, och inte tvingar på honom evangelisternas berättande värld, så finner vi en konsekvent bild breven igenom. Den styrande kraften i hans livs arbete är kraften från Guds Ande, manifesterad genom uppenbarelser och studier av Skriften – på samma sätt är det för alla de konkurrerande apostlarna som strövade omkring på imperiets vägar och predikade om den gudomlige Kristus. Det finns i Paulus tankar ingen historisk man som nyligen startat en rörelse.. Paulus evangelium kommer från Gud, och dess huvudinnehåll är Kristus, Sonen som uppträder som mellanhand, vilket är ett utmärkande drag i den tidens religiösa filosofi. Allt Paulus säger om sin Jesus Kristus (inklusive "i köttet") kommer från Skriften, som är fönstret till den högre andliga världen där Gud är verksam. (Se del 2 av huvudartiklarna).

Paulus känner emellanåt en direkt kontakt med Jesus Kristus i himlen, och får instruktioner från honom, som i den handfull uttalanden forskare kallar "Herrens ord" (1 Kor 7:10-11, 9:14, 11:23 och 1 Tess 4:16-17). Och han och alla samtida kristna, väntar på Sonens och Herrens ankomst från himmelen vid det nära förestående slutet, då de ska få beskåda denna person för första gången. Just i första Korintierbrevet, hänvisar Paulus tre gånger till denna ankomst, "uppenbarandet" av Herren Jesus Kristus (1:7, 11:26, 16:22). Varken här eller någon annanstans i Paulus hela skrifsamling, det finns dussintalet ställen där ankomsten av Jesus Kristus omnämns, finner vi den minsta antydning om att detta skulle vara den andra ankomsten, återkomsten av en gestalt som tidigare gått på jorden under Paulus egen livstid.